

Utforskende samtaler i engelsk og fremmedspråk

Av **Martin Eli Almaas**, engelsklektor, Charlottenlund vgs., Trondheim

«Fremmedspråk handler om å forstå og bli forstått», lyder den første setningen i læreplanen for fremmedspråk. For de fleste elever betyr dette først og fremst å kunne snakke på målspråket, og de er generelt mer opptatt av det muntlige enn det skriftlige når de lærer språk (Forskningskampanjen 2014, s. 12–13). Likevel opplever mange lærere, både i engelsk og fremmedspråk, at det å ivareta den muntlige delen av læreplanen er det vanskeligste i undervisningen. I denne artikkelen vil jeg dele noen erfaringer fra språkundervisningen på Charlottenlund videregående skole, hvor vi de siste par årene har jobbet målrettet mot å øke elevenes muntlige deltakelse.

Når alle elevene mine er samlet, er det som regel bare en håndfull elever som villig deltar muntlig i helklassesamtale, ofte

bare to eller tre, og praten stilner raskt når elevene blir bedt om å snakke i mindre grupper. Jeg tror mine erfaringer deles av mange engelsk- og fremmedspråklærere. Det som framstår som en vegring for å delta muntlig, kan ha mange forklaringer – for eksempel gruppestørrelse og elevens bekymring for å bli vurdert av læreren, eller det som kalles «fremmedspråkangst», altså det ubehaget mange opplever når de skal snakke noe annet enn morsmålet sitt (Onwuegbuzie et al., 1999). Ubegrepet ved å snakke et annet språk i et rom hvor alle forstår norsk, er forståelig. Men, som både norsk- og engelsklærer opplever jeg akkurat det samme i alle timene mine: Elevene er tause. Elevene er stort sett vant med muntlig deltakelse i form av manusbaserte presentasjoner, svar på spørsmål fra læreren eller enkle samtaler med en makker. De får i mindre grad til lengre

samtaler som krever en viss spontanitet.

Utforskende samtaler

Prosjektet «Utforskende samtaler i engelsk og fremmedspråk» ved Charlottenlund videregående skole har pågått siden 2022 og er en del av Universitetsskole-samarbeidet i Trondheim (USSiT). Målet vårt har vært å undersøke hvordan man kan bruke den utforskende samtalen, her forstått som dialog i mindre elevgrupper uten læreren til stede, som en metode i undervisningen. Vi har tatt utgangspunkt i erfaringer fra norskklasserommet, og da spesielt litterære samtaler, det vil si dialoger mellom elever der de sammen utforsker og tolker krevende tekster, fordi disse samtalene best demonstrerer læringspotensialet i samtaler mellom elever (Skaftun, 2020). Der mange samtaler mellom elever minner mest om koordinerte

monologer, kan de litterære samtaler i langt større grad beskrives som utforskende samtaler, nettopp fordi elevene her møter litteratur som må tolkes i fellesskap. Elevene må sammen utforske det meningsrommet som oppstår, og samtalen er noe som skjer der og da (Skaftun, 2024). Vi har derfor stilt oss spørsmålet: Hva kan vi lære av erfaringene fra norskfaget, og er det mulig å legge til rette for utforskende samtaler også i engelsk og fremmedspråk?

Ifølge læreplanen i engelsk skal en elev etter 10. trinn kunne «stille spørsmål og følge opp innspill i *samtaler*», mens en elev etter vg1 skal kunne «gjøre rede for andres argumentasjon og bruke og følge opp andres innspill i *samtaler*». Læreplanen i fremmedspråk (nivå I) sier at eleven skal kunne «delta i enkle *samtaler*» og «muntlig fortelle [...] og uttrykke meninger, også spontant» (min utheving). Ordet samtale blir utdypet i rammeverket for grunnleggende ferdigheter, der det står at muntlige ferdigheter «er en forutsetning for utforskende *samtaler* der vi skaper og deler kunnskap med hverandre» (min utheving). Å kunne delta i samtale og uttrykke seg spontant er altså et mål både i engelsk og fremmedspråk. Videre kan den utforskende samtalen sees som et overordnet mål for elevens muntlige kompetanse, på tvers av fagene. Det forutsetter at både læreren og eleven vet hva en utforskende samtale innebærer, og hva som skiller den fra andre typer samtaler.

Utforskende samtaler, eller «exploratory talks», er samtaler som kjennetegnes ved at følgende punkter innfris:

- 1 Alle deltar.
- 2 Alle lytter oppmerksomt.
- 3 Alle argumenterer for ideene sine.
- 4 Ideer kan bli utfordret.
- 5 Alle blir bedt om å utdype, forklare, spekulere og tenke høyt.
- 6 Gruppa søker enighet.

(Mercer, 2018)

Helklassesamtalen er i utgangspunktet ikke særlig egnet for denne typen undersøkende samtaler, som innebærer å ta risiko for å si noe «feil» eller mindre gjennomtenkt i en stor gruppe. Samtaler i mindre grupper, gjerne utenfor det fysiske klasserommet, kan oppleves tryggere, og samtidig får alle et større ansvar for samtalen, noe som igjen kan overføres til større grupper.

Den praktiske gjennomføringen

I vårt prosjekt har det første steget mot målet vært å gjøre elevene oppmerksomme på hva som kjennetegner en utforskende samtale. Videre har vi identifisert hvilke oppgaver, spørsmål og situasjoner som legger til rette for utforskende samtaler. Så er nøkkelen selvfølgelig å øve, få tilbakemelding og reflektere over eget arbeid. Kort sagt arbeider vi etter prinsippene vi kjenner fra skriveopplæringen, men hvor sluttproduktet er en samtale i stedet for en individuell skriftlig tekst. Slik jobber vi gjennom et skoleår:

- 1 Elevene får mulighet til å snakke om samtaler og utforme egne kjøreregler for samtaler. Her introduseres støttmateriell som gjør elevene bevisst på hva samtale er, og hvordan man kan uttrykke seg for å vise enighet, uenighet, gi respons og bygge videre på det som andre har sagt.
- 2 De første samtalerne er svært enkle, av typen «Hva/hvem skal ut?» eller «Ta stilling til påstanden». Målet er å få til spontan samtale.
- 3 Etter hvert kan oppgavene bli mer utfordrende og kreve mer kunnskap og forarbeid. Det er samtidig viktig med tydelige rammer for samtalen. Målet er å øke det faglige nivået i samtalen.
- 4 Når elevene har blitt fortrolige med arbeidsformen, kan de mestre åpnere oppgaver med løsererammer. Noen ønsker å utforme samtalen som en podkast, mens andre bare vil snakke. Det endelige målet er uansett å få til en utforskende samtale.

Ideelt sett blir hver samtale gjennomført i grupper på tre elever, og samtalen tas opp med lyd eller video. Etter samtalen lytter gruppa til opptaket og gjennomfører en refleksjonssamtale, som enten tas opp eller skrives ned som et individuelt

En gruppe elever ved Charlottenlund vgs. spiller inn samtalen sin

refleksjonsnotat. Denne samtalen krever et høyere språklig nivå enn det de gjerne har på målspråket og bør derfor gjennomføres på norsk. Læreren kan nå gi tilbakemelding både på samtalen og elevens refleksjoner. Det er i stor grad denne refleksjonsdelen som fører til forbedring i den muntlige kompetansen.

Slik kan en typisk oppgave for engelsk yrkesfag se ut (se punkt 3 i listen ovenfor):

You are creating a weekly podcast about building and construction. Many of your listeners are high school students in building and construction, and they have requested an episode about safety. Record a 10-minute podcast. Name your podcast "The building and construction podcast" or create your own name. One of you must be the host. You can be yourself or create a character.

I forkant av denne oppgaven har elevene jobbet med temaet, og de forventes å bruke relevante begrep og tekster i samtalen. Engelskelevener har gjerne god lese- og lytteforståelse og blir ofte overrasket over at samtalen ikke flyter godt. Kontekst, gjerne i form av en podkast, gir samtalen en kjøreplan, et publikum og eventuelt roller elevene kan fylle. Dette gir mange elever trygghet og økt mestringsfølelse.

Slik kan en mer utfordrende oppgave i engelsk se ut (se punkt 4):

Record a 15-minute conversation where you discuss the future of building and construction. Include two or more of the following topics:

- artificial intelligence
- women in construction
- 3D-printing

Denne oppgaven er mer krevende med tanke på omfang og tema, men også fordi den er åpnere og derfor krever at elevene gjør flere valg.

I fremmedspråkene må naturlig nok kravene være lavere, men målet om en spontan og utforskende samtale er det samme. Slik kan en oppgave i spansk se ut på starten av skoleåret (se punkt 2):

Jobb i grupper på tre. Ta stilling til påstandene nedenfor. Begrunn synspunktene deres så godt dere klarer, og gi respons, bekreft eller avkreft det de andre sier.

(Eksempler på påstander kan være «Spansk er et verdensspråk» eller «Norsk er ikke et viktig språk».)

Slik kan en mer utfordrende oppgave i spansk mot slutten av skoleåret se ut:

I par eller i grupper på tre skal dere lage en video fra bydelen deres. I videoen skal dere snakke sammen om livet her uten å bruke manus. Tenk at videoen skal vises for spanske ungdommer som skal ha et opphold her. De lurer på hva man kan gjøre her, hvordan det er å vokse opp her, og hvordan det er å være ung her i dag.

I motsetning til en muntlig presentasjon er tanken her at elevene fysisk besøker konkrete steder og filmer seg selv i samtale om dem. Samtalen skal oppstå der og da, uten bruk av manus.

Felles for oppgavene som er nevnt her, er at de legger til rette for samtaler hvor elevene utforsker et tema gjennom dialog. Elevene er forberedt i den grad de har kunnskap om temaet og har øvd på relevante ord og begrep (og eventuelt grammatikk), men de vet ikke hvilken vei samtalen vil ta, og hva de skal si. Fordi samtale stort sett forutsetter aktiv lytting og spontane ytringer, vil det ofte ikke være så lett for elevene å benytte manus eller notater, og samtalen bærer mer preg av å bli til der og da. Etter å ha evaluert egne samtaler rapporterer elevene stort sett at forsøk på å kontrollere samtalen gjennom manus og regi gir en samtale som ikke flyter eller føles autentisk. De opplever at de snakker *til* hverandre og ikke *sammen*. Med øving blir elevene mer komfortable med å overgi kontrollen og stole på at de vil klare å si noe spontant.

Veien videre

Med den litterære samtalen i norsk som utgangspunkt har vi sett at den utforskende samtalen også har en plass i engelsk og fremmedspråk. Det språklige og faglige nivået kan naturligvis ikke bli like høyt, men viktigere er følelsen av å delta i en spontan samtale, altså en samtale uten manus, hvor et tema utforskes og mening skapes i fellesskap. Som språklærer kan det være fristende å gi elevene enkle spørsmål i håp om at det skal øke den muntlige aktiviteten. Vår erfaring er imidlertid at det er de åpne situasjonene og spørsmålene, de som krever engasjement og samarbeid for å gi mening eller oppnå enighet, som fører til samtale, uansett fag – og faglig

nivå. Den utforskende samtalen bør derfor være et naturlig mål og utgangspunkt for den muntlige praksisen i både engelsk og fremmedspråk.

En samtale er kollaborativ, flyktig, kompleks og langt mer utfordrende å dokumentere og måle enn en individuell skriftlig tekst. I vårt prosjekt har det derfor vært avgjørende at samtalene tas opp med lyd eller video. Opptakene har lagt til rette for egenrefleksjon hos elevene i etterkant av samtalene, samtidig som de har gitt oss lærere viktig grunnlag for hvordan vi planlegger undervisningen vår videre, gjennom et bredere og mer autentisk innblikk i elevenes faktiske ferdigheter. Dessuten viser det seg at det å ta opp samtalene virker veldig disiplinerende på elevene. Der vi tidligere har sett at mange raskt går over til norsk hvis de enten blir lei eller veldig engasjert, anstrenger de seg nå mer for å holde praten i gang på målspråket.

Utfordringene med å dokumentere samtale, og muntlighet generelt, kan være noe av forklaringen på at muntlighet ikke har vært et satsingsområde i skolen, til tross for statusen som en av de fem grunnleggende ferdighetene. Ifølge Atle Skaftun er «fremveksten av dialog [...] kanskje den største endringen i dagens skriftsamfunn» (2020). Han argumenterer for at samtalen i større grad må sees som et mål i seg selv og ikke bare som et middel for å nå andre mål i undervisningen. Vi støtter dette synet og opplever at å få dialogen mer inn i undervisningen har vært en øyeåpner. Først og fremst fordi vi har fått bedre

innsikt i elevens muntlige kompetanse, men også fordi det har ført til at vi lærere snakker mer sammen om undervisningen. Vår erfaring er dessuten at elevene opplever de utforskende samtalene som mer autentiske og meningsfylte enn annen muntlig aktivitet.

LITTERATUR

- Forskningsrådet (2014). *Ta tempen på språket!* Rapport fra Forskningskampanjen 2014.
- Mercer, N. (2018). *Making the most of educational dialogue*. Cambridge-EDUC. Hentet fra <https://youtu.be/xGmNJUeso6g?si=PzChRfCny4lbbbrx>
- Onwuegbuzie A.J., Bailey P. og Daley C.E. (1999). Factors associated with foreign language anxiety. *Applied Psycholinguistics*, 20(2), 217–239.
- Skaftun, A. (2024). Can dialogic eventness be created? *Theory Into Practice*, 63(2), 158–169.
- Skaftun, A. (2020). *Vi må se på muntlighet med nye øyne*. Universitetet i Stavanger.
- Thinking together project*. Hentet 25. april 2005 fra <https://thinkingtogether.educ.cam.ac.uk/>
- Universitetet i Oslo (2021). *Dialog i klasserommet*. FIKS – Forskning, innovasjon og kompetanseutvikling i skolen.